

Evaluation of the Effectiveness of Teaching Parenting Methods based on Islamic Culture Taken from the Teachings of Imam Sajjad in Couples

ARTICLE INFO

Article Type

Analytical Review

Authors

Mehdi Hosseinzadeh Bandaghir¹,
Mansour Sudani^{*2},
Maryam Gholamzadeh Jafreh³

How to cite this article

Hosseinzadeh Bandaghir¹ M,
Sudani M, Gholamzadeh Jafreh M.
Evaluation of the Effectiveness of
Teaching Parenting Methods based
on Islamic Culture Taken from the
Teachings of Imam Sajjad in
Couples. Islamic Life Style. 2021;
5(2):11-22

1. Electrical Student, Department of Counseling, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.
2. Visiting Professor, Department of Counseling, Ahvaz Branch, Islamic Azad University of Ahvaz, Ahvaz, Iran / Counseling Department of Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran (Corresponding Author).
3. Assistant Professor, Counseling Department, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: sodani_m@scu.ac.ir

Article History

Received: 2021/02/12

Accepted: 2021/03/19

ABSTRACT

Purpose: The purpose of this study was to investigate the effectiveness of teaching parenting methods based on Islamic culture derived from the teachings of Imam Sajjad (AS) in couples with children in the city of Malasani.

Materials and Methods: The research method is experimental with pre-test-post-test design and follow-up with the control group. The statistical population of the study includes all couples with children in Malasani, the number of which is 3000 couples, of which 60 couples were selected by random sampling. In order to assess parenting styles, the Bamrind (1991) parenting style questionnaire was used. Couples were randomly divided into two groups of 30 control and experimental. The experimental groups were trained in parenting techniques based on the teachings of Imam Sajjad (AS) during twelve two-hour sessions, while the control groups did not receive any training.

Findings: The findings of the study using multivariate analysis of covariance showed that the educational package of parenting methods developed based on the teachings of Imam Sajjad (AS) has an effect on couples parenting and the difference between the mean scores of experimental and control groups in both post-test and post-test. In the follow-up stage, it has become statistically significant.

Conclusion: Considering the usefulness of teaching parenting methods derived from Islamic culture, this educational package can be used as an effective method to improve the quality of parenting.

Keywords: Parenting Methods, Imam Sajjad Teachings, Style Of Absolute Freedom, Authoritarian Style, Style Of Logical Authority.

بررسی اثربخشی آموزش شیوه های فرزند پروری مبتنی بر فرهنگ اسلامی برگرفته از آموزه های امام سجاد (ع) در زوجین

مهدی حسین زاده بندقیبری^۱

دانشجوی دکتری، گروه مشاوره، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

منصور سودانی^{۲*}

استاد مدعو، گروه مشاوره، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی اهواز، اهواز، ایران / گروه مشاوره دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول).

مریم غلام زاده جفیره^۳

استادیار، گروه مشاوره، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

چکیده

هدف: هدف از اجرای این پژوهش، بررسی اثربخشی آموزش شیوه های فرزند پروری مبتنی بر فرهنگ اسلامی برگرفته از آموزه های امام سجاد (ع) در زوجین دارای فرزند شهر ملاثانی است.

مواد و روش ها: روش پژوهش، آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون و پی‌گیری با گروه کنترل هست. جامعه آماری پژوهش، شامل همه زوجین دارای فرزند شهر ملاثانی هستند که تعداد آنها ۳۰۰۰ زوج است که تعداد ۶۰ زوج به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. به منظور سنجش شیوه‌های فرزند پروری از پرسش نامه شیوه‌های فرزند پروری بامریند (۱۹۹۱) استفاده شده است. زوجین به تصادف به دو گروه ۳۰ تایی کنترل و آزمایش تقسیم شده‌اند. گروه‌های آزمایش، طی دوازده جلسه دو ساعته تحت آموزش شیوه‌های فرزند پروری برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) قرار گرفتند، در حالی که گروه‌های کنترل هیچ آموزشی دریافت نکردند.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش با استفاده از تحلیل کوواریانس چند متغیری نشان داد که بسته آموزشی شیوه‌های فرزند پروری تدوین شده بر اساس آموزه‌های امام سجاد (ع) بر فرزند پروری زوجین تأثیرگذار بوده و تفاوت میانگین نمرات دو گروه آزمایش و کنترل هم در مرحله پس‌آزمون و هم در مرحله پی‌گیری از لحاظ آماری معنی‌دار شده است.

نتیجه‌گیری: با توجه به سودمندی آموزش شیوه‌های فرزند پروری برگرفته از فرهنگ اسلامی، از این بسته آموزشی تدوین شده می‌توان به‌عنوان یک روش کارآمد در بهبود کیفیت فرزند پروری استفاده نمود.

کلید واژه‌ها: شیوه‌های فرزند پروری، آموزه‌های امام سجاد (ع)، سبک آزادی مطلق، سبک استبدادی، سبک اقتدار منطقی.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۲۹

*نویسنده مسئول: sodani_m@scu.ac.ir

مقدمه

خانواده به‌عنوان نخستین محیطی که فرزند در آن پرورش می‌یابد و نخستین آموختنی‌ها را در این محیط می‌آموزد در پرورش ویژگی‌های گوناگون کودکان نقش فراوانی دارد؛ بنابراین فهم چگونگی تعامل والدین با فرزندان اهمیت به‌سزایی دارد و یکی از مسائل مهمی که امروزه خانواده‌ها با آن روبه‌رو هستند، شیوه‌های فرزند پروری والدین می‌باشد. (۱).

دوران کودکی از مهم‌ترین مراحل زندگی است که در آن شخصیت فرد پایه‌ریزی و شکل می‌گیرد و اغلب، اختلالات رفتاری ناشی از کمبود توجه در دوران حساس کودکی است. این بی‌توجهی منجر به عدم سازش با محیط و بروز مشکلات رفتاری برای کودک می‌شود (۲).

بی‌شک خانواده نخستین و مهم‌ترین پرورشگاه انسان به شمار می‌آید. خانواده فرآیند رشد و بلوغ انسان (فکری، جسمی) را فراهم کرده و تسهیل می‌سازد و پس از یک زمینه مناسب وراثتی، مهم‌ترین و ضروری‌ترین نیاز برای تحول یک انسان محسوب می‌شود. از آنجا که حساس‌ترین ایام زندگی یک فرد در خانه و دامن خانواده سپری می‌شود، از این‌رو تعجبی ندارد که ریشه بیشتر مشکلات رفتاری و ناهنجاری‌های عاطفی، اجتماعی و روانی را باید در خانواده جستجو کرد (۳).

شارما و جوشی (۲۰۱۵) معتقدند، رفتار والدین با فرزندان و تلاش‌های هدفمند آن‌ها برای کمک به کفایت کودکان و تحول آن‌ها در مسیر زندگی و مشخص که از آن به شیوه‌های فرزند پروری یاد می‌شود بر روند تکاملی کودکان تأثیر به‌سزایی دارد (۴). فرزند پروری به‌عنوان یک عامل محیطی (۵) تأثیر مهمی بر سلامت روان کودکان دارد (۶) و آموزش شیوه‌های صحیح آن به والدین، می‌تواند به میزان زیادی از مشکلات رفتاری کودکان بکاهد (۷) و مهارت‌های اجتماعی آن‌ها را ارتقا دهد (۸).

فرزند پروری یک رفتار خاص به‌دست آمده است که والدین تصمیم می‌گیرند که در مراقبت، پرورش و تربیت فرزند خود از آن استفاده کنند. در واقع فرزند پروری به‌عنوان رفتارهای خاص تعریف می‌شود که والدین برای معاشرت با فرزندان از آن استفاده می‌کنند (۹).

شیوه‌های فرزند پروری به نگرش‌ها، باورها و رفتارهایی اشاره می‌کند که والدین از آن‌ها برای ایجاد یک رویکرد یا جو عاطفی برای پرورش کودکانشان استفاده می‌کنند (۱۰). فرزند پروری، شامل یک صورت فلکی از رفتارهای والدین است که به مشکلات رفتاری کودکان و نوجوانان مرتبط است (۱۱). شیوه‌های فرزند پروری به‌شدت با رشد و نتایج کودک مرتبط است. فرزند پروری مطابق با شرایطی است که والدین فرزندان خود را پرورش می‌دهند (۱۲). شیوه‌های فرزند پروری عبارت است از روش‌هایی که والدین برای تربیت فرزندان خود به‌کار می‌گیرند و بیانگر نگرش‌هایی است که آن‌ها نسبت به فرزندان خود دارند و همچنین شامل معیارها و قوانینی است که برای فرزندان خویش وضع می‌کنند (۱۳).

شیوه‌های فرزند پروری والدین بر بسیاری از جنبه‌های عملکرد زندگی، نظیر عملکرد فرزندان در حوزه‌های مختلف تأثیر دارد (۱۴). شیوه‌های فرزند پروری نقش مهمی در رشد روانی - اجتماعی، ارتباطات خانوادگی، موفقیت‌های تحصیلی، آسیب‌شناسی روانی،

بتواند شخصیت نیکو در فرزند فراهم آورد؛ ویژگی‌های روانی، هیجانی و رفتاری هماهنگ با فطرت برایش فراهم سازد تا درست و عاقلانه بیندیشد، زندگی را شایسته تدبیر کند و روابط خوب و انسانی با دیگران برقرار سازد. امام صادق (ع) از رسول اکرم نقل می‌فرماید: هر کس فرزند خویش را احترام کند، خداوند حسنه‌ای برایش می‌نویسد و هر کس او را خوشحال کند، خداوند او را در قیامت خوشحال خواهد کرد و هر کس آیات قرآنی به او تعلیم دهد، در قیامت آن والدین را می‌طلبند و دو جامه بهشتی به آنان می‌پوشانند که از نور آن دو، صورت‌های بهشتیان درخشیدن می‌گیرد (۲۳).

پژوهشگران زیادی به تأثیر آموزش و مهارت بر شیوه‌های فرزندپروری توجه داشته‌اند:

عابدی و همکاران (۱۳۹۸) طی پژوهشی بر اثربخشی آموزش مدیریت والدین و آموزش فرزندپروری مبتنی بر پذیرش و تعهد بر خود کارآمدی والدینی بر شیوه‌های فرزندپروری تأکید نمودند (۲۴). یافته‌های پژوهش اصلانی و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که آموزش فرزندپروری با رویکرد مثبت‌نگر بر خودکارآمدی مادر- کودک و مشکلات رفتاری کودکان تأثیر معنادار دارد (۲۵). نتایج پژوهش گویرا و همکاران (۲۰۱۹) نشان‌دهنده اثربخشی آموزش سبک‌های فرزندپروری به پدر و مادر بر کاهش استرس فرزند می‌باشد (۲۶). نتایج پژوهش لاستر (۲۰۱۷) نیز نشان دادند که - آموزش فرزندپروری در افزایش سلامت عمومی کلی و کاهش اضطراب، افسردگی، نشانه‌های جسمانی و اختلال در کارکرد اجتماعی در مادران مؤثر بوده است (۲۷).

با توجه به مطالب فوق این پژوهش در صدد تدوین بسته آموزشی شیوه‌های فرزندپروری برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) و بررسی اثربخشی آن بر شیوه‌های فرزندپروری می‌باشد و پرسش پژوهش به صورت ذیل مطرح می‌گردد:

آموزش بسته آموزشی برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) چه تأثیری بر شیوه‌های فرزندپروری دارد؟

مواد روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و یک طرح آزمایشی از نوع پیش-آزمون، پس‌آزمون و پی‌گیری با گروه گواه است که در آن از دو گروه آزمایش و گواه استفاده شده است و آموزش شیوه‌های فرزندپروری به زوجینی که در گروه آزمایش قرار دارند، داده می‌شود و گروه گواه هیچ مداخله‌ای در طی پژوهش دریافت نمی‌کند، ضمناً مرحله پی‌گیری، ۴۵ روز بعد از انجام پس‌آزمون اجرا شده است.

دیاگرام این طرح در زیر نشان داده شده است:

توانایی تصمیم‌گیری و اعتماد به نفس فرزندان ایفا می‌کند (۱۵). همچنین آموزش فرزندپروری مثبت، به والدین برای صرف وقت کافی و داشتن روابط صمیمی با کودک و توجه و تقویت مناسب رفتار کودک و نه صرفاً توجه و تنبیه رفتار منفی کودک، باعث تقویت کیفیت رابطه والد و کودک می‌شود و میزان پاسخ مثبت عاطفی در روابط آن‌ها را افزایش می‌دهد (۱۶).

و در طرف دیگر شیوه‌های فرزندپروری نادرست موجب شکل‌گیری مشکلات رفتاری و اختلالات رفتاری در کودکان و عملکرد ضعیف در خانواده، اضطراب، اختلال خواب، افسردگی، اختلال در کارکرد اجتماعی و همچنین افت در عملکرد تحصیلی و تکامل فکری در کودکان خواهد شد (۳).

شیوه‌های فرزندپروری منجر به سازگاری رفتاری و روان‌شناختی کودکان می‌شوند (۱۷). شیوه‌های فرزندپروری بر مبنای یک رویکرد تیپ‌شناسی استوار است که روی ترکیب اعمال فرزندپروری متفاوت، متمرکز است. تفاوت در ترکیب عناصر اصلی فرزندپروری (مانند گرم بودن، درگیر بودن، درخواست‌های بالغانه، نظارت و سرپرستی) تغییراتی را در چگونگی پاسخ‌های کودک به تأثیر والدین ایجاد می‌کند (۱۸). دارلینگ و اشتنبرگ (۱۹۹۳) نحوه تأثیرگذاری والدین بر نیازهای فرزندان خود را در قالب سه شیوه فرزندپروری مقتدرانه، استبدادی و آسان‌گیرانه بررسی کرده‌اند (۱۹). در شیوه مقتدرانه، محدودیت‌هایی بر کودک اعمال می‌شود و از او انتظار می‌رود که از آن‌ها اطاعت کند، اما منظور از همه موارد فوق برای کودک توضیح داده شده و توجیه می‌شود. والدین در برابر نیازهای کودک مسئول هستند در نتیجه کودک، دارای اعتماد به نفس، همکاری‌کننده، مهربان و خوش‌رو بوده، تمایل به کسب موفقیت و کنجکاوی دارد. روی هم رفته کودک پرانرژی و مهربان است (۲۰). در شیوه آسان‌گیرانه، والدین نسبت به فرزندان خود گرم و صمیمی هستند و به کودکان خود این آزادی عمل را می‌دهند که همانند بزرگ‌ترها حق و حقوقی داشته باشند. با این وجود، در شیوه مستبدانه، والدین از نظر متوقع بودن و داشتن کنترل روانی بر فرزندان خود، در سطح بالایی هستند و پاسخ‌گویی پایینی دارند. آنان آزادی عمل و استقلال اندکی را برای کودکان خود قائل هستند و فرزندان‌شان را تحت مراقبت شدید قرار می‌دهند (۱۹). شیوه‌های مستبدانه والدین سختگیرتر هستند و انتظار دارند که کودکان بدون هیچ‌گونه سؤال از آنان پیروی کنند (۲۱).

فرزندپروری سابقه طولانی در فرهنگ دینی و اسلامی دارد و پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) از همان آغاز دعوت توحیدی به این امر توجه کرده و با گفتار و رفتار خویش به ترویج آن پرداخته‌اند. قرآن کریم به‌عنوان برنامه زندگی انسان، حاوی دستورالعمل‌های بسیار و مؤثر در زمینه تربیت معنوی آدمی است. این کتاب آسمانی هدف بعثت پیامبر اکرم (ص) را در حقیقت، تربیت و تزکیه نفوس مردم بیان می‌کند که شامل تربیت فرزند نیز هست (۲۲). در قرآن و احادیث بر فرزندپروری تأکید ویژه‌ای شده است تا بدین‌وسیله فرزند به‌درستی و بر اساس همان فطرت انسانی که خدا به وی عطا کرده است، تربیت شود و شخصیتش در جنبه‌های مختلف روانی، عاطفی، معنوی، فردی و اجتماعی به‌صورت هنجار رشد کند. پیامبر اکرم (ص) در این باره می‌فرماید: روش مناسب، روشی است که

جدول ۱: طرح کلی پژوهش

پیکری	پس آزمون	متغیر مستقل	پیش آزمون	گروه‌ها
T ₃	T ₂	X	T ₁	گروه آزمایش
T ₃	T ₂	T ₁		گروه گواه

X: بسته آموزشی

جامعه آماری پژوهش، شامل همه زوجین دارای فرزند شهر ملائانی می‌باشد که تعداد آن‌ها با توجه به اطلاعات گرفته شده از مرکز بهداشت شهر ملائانی ۳۰۰۰ زوج است. اطلاعات دریافتی شامل اطلاعاتی نظیر: تعداد افراد خانواده، سن والدین و غیره می‌باشد. به‌طور کلی از برخی مطالعات و بررسی‌ها چنین بر می‌آید که حجم نمونه تحقیقات از نوع بررسی روابط علت - معلولی و تجربی وجود حداقل ۱۵ نفر در هر گروه برای مقایسه را کافی می‌داند (۲۸). در پژوهش حاضر، نیز تعداد ۶۰ زوج به روش نمونه‌گیری تصادفی و به نسبت سنین زوجین انتخاب شدند به‌گونه‌ای که از گروه‌های سنی با بیشترین تعداد، افراد بیشتری انتخاب شده‌اند و ضمن برقراری تماس تلفنی با زوجین و کسب رضایت آن‌ها در پژوهش شرکت نمودند. زوجین به تصادف به دو گروه ۳۰ تایی کنترل و آزمایش تقسیم شده‌اند. گروه‌های آزمایش، طی دوازده جلسه دو ساعته تحت آموزش شیوه‌های فرزند پروری برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) قرار گرفتند.

ابزار پژوهش

به‌منظور سنجش شیوه‌های فرزندپروری از پرسش‌نامه ۳۰ سؤالی شیوه‌های فرزندپروری (بامریند) استفاده شده است. فرم اولیه این پرسش‌نامه دارای ۳۰ گویه بوده و توسط دیانا بامریند (۱۹۷۳) طراحی و ساخته شد. این پرسش‌نامه توسط حسین‌پور (۱۳۸۱)، ترجمه شده و شیوه‌های فرزندپروری والدین را در سه عامل شیوهی سهل‌گیرانه، شیوهی استبدادی و شیوهی قاطع و اطمینان‌بخش اندازه‌گیری می‌کند و طی هنجاریابی و اعتباریابی پرسش‌نامه به جرأت می‌توان گفت، این پرسش‌نامه با توجه به فرهنگ و فضای اسلامی ایرانی بومی‌سازی شده است. همچنین روش‌های فرزندپروری موجود در کشور اغلب ترجمه شده فرهنگ غربی از جمله بامریند است. در این پژوهش به‌منظور دفاع از هویت دینی ادعا شده است که آنچه غربی‌ها آن را مشکل تلقی نموده و برای آن راه کارهای مختلفی ارائه نموده‌اند، در فرهنگ غنی اسلامی که برگرفته از قرآن و آموزه‌های پیامبر اکرم و ائمه معصومین علیه‌السلام است، مصادیق آن را داشته و گردآوری نموده و با توجه به تطابق با فطرت آدمی انتظار می‌رود به‌مراتب از لحاظ کمیت و کیفیت اثربخش‌تر باشد. از سوی دیگر برای سنجش شیوه فرزندپروری به‌ناچار می‌بایستی از جایی نقطه شروعی تعیین می‌شد که به علت نبود ابزارهای صد درصد اسلامی ایرانی پرسش‌نامه بامریند که جدیدتر یا از اعتبار بالاتری بود، انتخاب گردید.

بورای (۱۹۹۱) برای بررسی اعتبار و روایی این پرسش‌نامه از روش (افتراقی) استفاده نموده و مشاهده کرد که شیوه استبدادی رابطه

منفی با سهل‌گیری و اقتدار منطقی دارد؛ و شیوه سهل‌گیری رابطه معنی‌داری با شیوه اقتدار منطقی او نداشت. بوری، همچنین میزان پایایی این پرسش‌نامه را با روش بازآزمایی محاسبه و برای آزادگذاری برابر ۰/۸۱، برای استبدادی برابر ۰/۸۵ و برای اقتدار منطقی برابر ۰/۹۲ گزارش نمود. اسفندیاری (۱۳۷۴) و رضایی (۱۳۷۵) در پژوهش‌های خود از این پرسش‌نامه استفاده کرده و اعتبار و پایایی آن را تأیید نموده‌اند.

روش اجرا

برای آزمون فرضیه‌ها در تحقیق حاضر از روش تجربی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و آزمون پی‌گیری همراه با گروه کنترل و انتخاب و گزینش تصادفی استفاده می‌شود؛ که در ابتدا از گروه آزمایش و گروه کنترل پیش‌آزمون گرفته می‌شود و سپس بسته آموزشی شیوه‌های فرزند پروری برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) فقط به گروه آزمایش طی ۱۲ جلسه ارائه می‌شود و بعد از آن پس‌آزمون گرفته می‌شود و نتایج آن را از طریق تحلیل آماری به دست آورده و بعد از پس‌آزمون، پی‌گیری از دو گروه به عمل آورده شده است.

برنامه مداخله

جلسه	اهداف
اول	آشنایی و معارفه اعضا با یکدیگر
دوم	فرزندان امانت خدا هستند، توجه به صفات مثبت و تشویق کردن آن صفات، درست رفتار کردن به فرزند خود.
سوم	فرزند، پاره تن انسان و مایه افتخار یا ذلت والدین
چهارم	احترام گذاشتن و آموزش تشکر کردن، آموزش یاری رساندن به هم نوع خود، با اجتماع بودن فرزند.
پنجم	محورهای مسئولیت، مسئولیت والدین، پاداش و کیفر مسئولیت، ادب و نیکو، خداشناسی، روش اجرای مسئولیت والدین و فرزندان، تشویق فرزندان
ششم	نقش تکریم در تربیت فرزند، عکس‌العمل نسبت به تغییرات کوچک در رفتار فرزندان.
هفتم	بزرگ جلوه دادن کار نیک فرزند، آموزش عدالت، خوش رفتاری، خوش صحبت، عدم سرزش کردن
هشتم	آموزش نظم، تعیین حد و مرز، قوانین خانه و زندگی، سخت گیر بودن و نبودن والدین و عواقب آن.
نهم	آموزش راز داری، خطاپوشی و گذشت.
دهم	نظارت بر رفتار فرزند در اجتماع، مدیریت زمان فرزندان، استفاده از استعداد و نظر خود فرزند در این زمینه‌ها، باور داشتن آن‌ها.
یازدهم	تعلیم، تربیت، آموزش و مهربانی. آموزش بخشش به فرزند. آموزش تفکر درباره کارهای روزانه.

گذاشت تا در پرتو پرورش صحیح شکوفا شود. ضروری است که در پرتو دقت و نظارت والدین و حمایت آن‌ها استعدادها به رشد و شکوفایی برسند (۳۱).

۷. کمک گرفتن از خدا در تربیت: نقش والدین در پرورش جسمی و روانی فرزندان و انتخاب شیوه تربیتی مطلوب، آن‌چنان مهم است که امام سجاد در «رساله حقوق» برای تربیت فرزند از خداوند متعال کمک می‌طلبد و برای تأکید بر گزینش بهترین شیوه تربیتی و تربیت شایسته فرزند، خطاب به والدین می‌فرماید: حق فرزندان بر تو آن است که او را خوب و شایسته تربیت کنی و به جانب پروردگارش رهنمون باشی (۳۲).

۸. عطف و مهربانی: امام سجاد (ع) می‌فرماید: «حق خردسال این است که نسبت به او مهربان باشی و با او مدارا نمایی و به نزاع و ستیزه‌جویی با او نپردازی، این روش برای رشد و هدایت او مناسب‌تر است» (۳۳).

۹. تربیت فرزند: امام سجاد (ع) بیان می‌دارند: اساسی‌ترین و ضروری‌ترین حق فرزند و خردسال تربیت اخلاقی و معنوی اوست. تربیت با اهمیت‌ترین هدف و بلکه هدف همه تعالیم و معارف اسلامی است. زندگی انسان مسلمان در پرتو تربیت اسلامی معنا پیدا می‌کند و ارج و ارزش انسان به تربیت معنوی و اخلاقی اوست (۳۴).

۱۰. تعلیم و آموزش: امام سجاد در این خصوص می‌فرماید: از دیگر حقوق مهم فرزند، سوادآموزی و فراگیری دانش است. در مجامع حدیثی و کتب ادعیه، به موضوع تعلیم و آموزش پرداخته تا جایی که مسأله تعلیم و آموزش فرزند حق مسلم فرزند بر پدر و مادر دانسته شده است (۳۵).

۱۱. عفو و بخشش: امام سجاد (ع) به عبارت عفو و بخشش به صورت «العفو عنه» اشاره می‌کنند. یکی دیگر از شیوه‌های تعلیم و تربیت، عفو و بخشش است که این شیوه مبتنی بر اصل عزت است.

۱۲. خطاپوشی و تغافل: از نظر امام سجاد (ع) تغافل علاوه بر آن‌که در تربیت ضروری است، یکی از اصول مهم اجتماعی برای داشتن زندگی آرام و خالی از دغدغه و وسیله سامان یافتن امور دنیایی جامعه انسانی است (۲۸).

۱۳. رفق و ملاحظت با کودک: امام سجاد (ع) بیان می‌کنند: روحیه لطیف کودک با اندک تندی و خشم، آزرده می‌شود؛ بنابراین، بزرگسالان، به‌ویژه والدین، باید از گل‌های زندگی خویش با لطافت و نرمی مراقبت کنند؛ با صبر و حوصله در برابر آزارهای کودکانه آنان عطوفت و ملاحظت نشان دهند و جز در موارد استثنایی نگاه تند و چهره خشمگین بدانان نشان ندهند (۲۹).

۱۴. مدارا با کودک: در این خصوص می‌توان به این بخش از سخنان امام سجاد اشاره نمود: ضرورت مدارا و تحمل رفتارهای ناسنجیده کودکان امری روشن است؛ رفق و مدارا در تعاملات اجتماعی و روابط انسانی، کارسازترین ابزار و بهترین و کم‌هزینه‌ترین روش ممکن برای نفوذ در دیگران است (۳۶).

۱۵. ترک لجاجت با کودک: امام سجاد (ع) از والدین می‌خواهد که از لجاجت با کودکان دست بردارند. کودکان، به خاطر نداشتن آگاهی لازم و درک کافی، کمبودها و نقص‌های بسیار دارند. آن‌ها چه بسا به لجاجت با والدین و بزرگسالان برخاسته، باعث آزار

کمک کردن به فرزند، مدارا کردن با او، دوست شدن با کودک خود. با فرزند خود لجاجت نکنیم.

همچنین بخشی از بسته آموزشی شیوه‌های فرزندپروری برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) که در مداخله آورده شده است. بسته آموزشی برگرفته از کتاب‌های صحیفه سجادیه و رساله حقوق آن امام بزرگوار و به نقل از کتب علمی و مذهبی در این زمینه می‌باشد. که روایی محتوایی بسته آموزشی تدوین شده توسط سه نفر از خبرگان (اساتید دانشگاه) مورد تأیید قرار گرفت.

شیوه‌های فرزندپروری از دیدگاه امام سجاد (ع)

۱. وابستگی و تعلق: امام سجاد (ع) فرزند را جزئی از وجود انسان و پاره تن او می‌خواند. بدیهی است که انسان، به‌طور فطری، خود و امور وابسته به خود را دوست دارد، در راه نگهداری‌اش فداکاری می‌کند و در مسیر رشد و تعالی‌اش می‌کوشد و این حقیقت که فرزند وابسته به انسان جزئی از وجود اوست، مسؤولیت سنگین والدین و لزوم عنایت پیوسته به تربیت و رشد فرزندان را یادآوری می‌کند (۲۹).

۲. فرزندان مایه مباحثات یا خواری: امام سجاد (ع) می‌فرماید: فرزند انسان جزئی از وجود اوست و خیر و شرش با وی گره خورده است. ثمره تلخ و شیرین تربیت و پرورش فرزندان، سرانجام به والدین می‌رسد. اگر فرزندان نیک باشند، مایه نیک‌نامی و افتخار والدین می‌شوند و اگر درست تربیت نشوند، مایه خواری و بدنامی آنان خواهند بود. بدین جهت این موضوع هشدار می‌دهد به والدین است که اگر برای تربیت فرزندان اهمیت قائل نیستند و اگر آینده فرزندان را نمی‌خواهند، دست کم به نیک‌نامی خویش بیاندیشند (۳۰).

۳. مسؤولیت والدین: امام سجاد از مسؤولیت والدین در برابر فرزندان خبر می‌دهند. فرزندان ودیعه‌های الهی و از بزرگ‌ترین نعمت‌های پروردگارند. والدین در برابر این ودیعه‌ها و نعمت‌های الهی باید هم‌سپاس‌گزار باشند و هم‌احساس مسؤولیت کنند. والدین در مقابل فرزندان نسبت به تربیتشان مسؤول می‌باشند و مورد سؤال واقع خواهند شد. والدین بدانند که اثر نیکوی تربیت آنان مایه زیبایی و جمال اجتماعی و عزت و آبرومندی آنان می‌گردد (۳۱).

۴. نمایاندن آثار اعمال نیک به فرزند: امام بزرگوار می‌فرماید: بزرگ جلوه دادن کار نیک فرزند و نشان دادن اثر اعمال نیک کودک به او از اقدامات مؤثر تربیتی شمرده می‌شود. بزرگ کردن کار خوب فرزند نوعی تشویق معنوی است و سبب ایجاد و تقویت انگیزه می‌شود. شایسته است که والدین آثار کارهای خوب فرزندان را برای آنان ترسیم کنند و به زیبایی نمایش دهند؛ چراکه آنان، با دیدن آثار اعمالشان، اعتماد به نفس بیشتر می‌یابند و خود را برای انجام دادن کارهای بزرگ‌تر توانا می‌بینند (۲۸).

۵. نظارت بر رفتار فرزند: نظارت بر رفتار فرزندان را می‌توان از این بخش از سخن امام سجاد دریافت: بی‌تفاوتی و غفلت از رشد و هدایت فرزند در زندگی آثاری جبران‌ناپذیر دارد. فرزند انسان نونهالی است که به باغبانی دل‌سوز و با درایت نیازمند است (۲۹).

۶. پرورش استعدادها: فرزندان: امام سجاد (ع) بیان می‌دارند: انسان اشرف مخلوقات است و استعداد رسیدن به رفیع‌ترین قله‌های انسانیت را دارد. خداوند استعدادهایی در وجود انسان به ودیعه

آنها می‌شوند. در چنین موقعیتی بزرگ‌ترها باید با کودکان مدارا کنند و از لجاجت و مخاصمه با آنان جدا بپرهیزند. (۳۷).

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار نمرات شیوه‌های فرزندپروری در گروه‌های آزمایش و گواه در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون و پیگیری

متغیر	عضویت گروهی	پیش‌آزمون		پس‌آزمون		پیگیری
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
سبک آزادی مطلق	گواه	۲۴/۳۳	۲/۶۵	۲۳/۸۰	۲/۶۹	۲۳/۸۳
	آزمایش	۲۳/۸۶	۳/۰۲	۲۱/۳۳	۲/۶۳	۱۹/۴۳
سبک استبدادی	گواه	۳۱	۲/۹۰	۳۰/۰۶	۲/۳۳	۳۰/۳۳
	آزمایش	۳۰/۹۰	۳/۶۰	۲۷/۵۶	۴/۰۳	۲۴/۴۰
سبک اقتدار منطقی	گواه	۳۶/۹۰	۲/۸۵	۳۷/۶۰	۲/۷۳	۳۷/۲۰
	آزمایش	۳۶/۷۶	۳/۲۱	۳۹/۲۶	۲/۲۴	۴۱/۸۶

با توجه به نتایج به دست آمده در جدول ۳، مشاهده می‌شود که میانگین نمره سبک آزادی مطلق و سبک استبدادی در گروه آزمایش در پس‌آزمون و پیگیری نسبت به پیش‌آزمون کاهش معناداری داشته است، حال آنکه در گروه گواه تغییر قابل توجهی نداشته است. همچنین میانگین نمره سبک اقتدار منطقی گروه آزمایش در پس‌آزمون و پیگیری نسبت به پیش‌آزمون افزایش معناداری داشته ولی در گروه گواه تغییرات جزئی مشاهده شده است. برای آزمون اثربخشی شیوه‌های فرزندپروری برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) از روش تحلیل کوواریانس چند متغیره استفاده شده است. این نوع تحلیل دارای مفروضه‌هایی به شرح ذیل است:

توزیع نرمال داده‌ها

جدول ۴. نتایج آزمون کلموگروف - اسمیروف در مورد پیش‌فرض نرمال بودن توزیع نمرات شیوه‌های فرزند پروری

متغیر	گروه گواه		گروه آزمایش	
	کلموگروف - اسمیروف	آماره	کلموگروف - اسمیروف	آماره
سبک آزادی مطلق	۰/۱۹۴	۱/۱۳۲	۰/۱۱۶	۰/۲۰۰
سبک استبدادی	۰/۰۸۸	۱/۲۵۲	۰/۱۰۱	۰/۲۰۰
سبک اقتدار منطقی	۰/۸۳۸	۰/۶۱۹	۰/۶۵۲	۰/۹۲۲

با توجه به نتایج جدول ۴ ملاحظه می‌شود، سطح معنی‌داری آزمون، بالاتر از ۰/۰۵ می‌باشد که فرض نرمال بودن داده‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۵. نتایج آزمون لوین در مورد پیش‌فرض تساوی واریانس‌های شیوه‌های فرزندپروری

ابعاد	F	درجه آزادی اول		سطح معنی‌داری
		درجه آزادی دوم	درجه آزادی سوم	
سبک آزادی مطلق	۰/۶۷۳	۲	۱۷۷	۰/۵۱۲
سبک استبدادی	۱/۱۳۳	۲	۱۷۷	۰/۳۲۴
سبک اقتدار منطقی	۰/۹۵۸	۲	۱۷۷	۰/۳۸۶

استبدادی $F = 1/133$ و $P = 0/324$ و برای متغیر سبک اقتدار منطقی $F = 0/958$ و $P = 0/386$ محاسبه شده است که در تمام

با توجه به نتایج جدول ۵، مشاهده می‌شود که برای متغیر سبک آزادی مطلق $F = 0/673$ و $P = 0/512$ و برای متغیر سبک

موارد مقدار سطح معناداری محاسبه شده برای آزمون لوین، همگنی شیب‌های رگرسیون (محاسبه F همگنی شیب‌های بزرگ‌تر از سطح معناداری آزمون (0/05) شده است که نتیجه می‌دهد، همگونی واریانس‌ها تأیید می‌شود.

جدول ۶. بررسی پیش‌فرض همگنی شیب رگرسیون در داخل گروه‌ها

متغیر	تأثیر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
سبک اقتدار منطقی	پیش‌آزمون × گروه	۱۰/۷۰۱	۲	۵/۳۵۰	۰/۷۹۴	۰/۴۵۷
سبک استبدادی	پیش‌آزمون × گروه	۱۷/۱۹۹	۲	۸/۵۹۹	۱/۸۳۱	۰/۱۷۰
سبک آزادی مطلق	پیش‌آزمون × گروه	۴۸/۳۴۷	۲	۲۴/۱۷۴	۲/۴۸۶	۰/۰۹۳

در ادامه و با توجه به تأیید پیش‌فرض‌های آزمون، با کمک تحلیل کوواریانس چند متغیری در متن مانکوا بر روی میانگین پس‌آزمون و پی‌گیری نمرات مؤلفه‌های شیوه‌های فرزندپروری در بین پاسخ‌دهنده‌های گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش‌آزمون سؤال پژوهش پاسخ داده شده است:

سؤال پژوهش: آموزش بسته آموزشی بر گرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) بر شیوه‌های فرزندپروری چه تأثیری دارد؟

در جدول ۶، بررسی پیش‌فرض همگنی شیب‌های رگرسیونی در داخل گروه‌ها ارائه شده است. مقادیر برآورده شده در جدول بالا (مقدار F، درجه آزادی، میانگین مجزورات و سطح معناداری) نشان می‌دهد که اثر تعاملی متغیر کووریت (پیش‌آزمون) و متغیر مستقل از لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد. از این رو می‌توان گفت که تعامل بین متغیر کووریت (پیش‌آزمون شیوه‌های فرزندپروری) و متغیر مستقل آموزش شیوه‌های فرزندپروری برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) معنی‌دار نبوده و لذا رابطه خطی بین دو متغیر و همگنی رگرسیون محقق شده است.

جدول ۷. نتایج تحلیل کوواریانس یک طرفه در متن مانکوا روی میانگین پس‌آزمون نمرات شیوه‌های فرزندپروری با کنترل پیش‌آزمون

متغیر وابسته	مراحل	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی داری P	مجزور اتا	توان آماری
سبک آزادی مطلق	پس‌آزمون	پیش‌آزمون	۷۸۹۳/۹	۲	۳۹۴۶/۹	۵۰۶/۵۷	۰/۰۰۰۱	۰/۸۹۶	۱
		گروه	۶۴/۵۳	۱	۶۴/۵۳	۸/۲۸۳	۰/۰۰۵	۰/۰۶۶	۰/۸۱۴
		خطا	۹۱۱/۶	۱۱۷	۷/۷۹۱				
سبک استبدادی	پس‌آزمون	پیش‌آزمون	۱۲۲۹۶/۸	۲	۶۱۴۸/۴۳	۵۵۶/۲	۰/۰۰۰۱	۰/۹۰۵	۱
		گروه	۵۰/۷۰	۱	۵۰/۷۰	۴/۵۸	۰/۰۳۴	۰/۰۳۸	۰/۵۶۸
		خطا	۱۲۹۳/۱	۱۱۷	۱۱/۰۵				
سبک اقتدار منطقی	پس‌آزمون	پیش‌آزمون	۱۶۰۴۹/۲	۲	۸۰۲۴/۶	۱۰۱۶/۷	۰/۰۰۰۱	۰/۹۴۶	۱
		گروه	۱۷/۶۳	۱	۱۷/۶۳	۲/۲۳۴	۰/۰۴۸	۰/۰۲۹	۰/۴۱۷
		خطا	۹۲۳/۴	۱۱۷	۷/۸۹				

معناداری آزمون برای تفاوت نمره شیوه فرزندپروری برای مقایسه پس‌آزمون و پیش‌آزمون کمتر از ۰/۰۵ شده است ($p < 0.05$).

نتایج به دست آمده در جدول ۷، نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیری را برای بررسی تفاوت میانگین پس‌آزمون نمرات شیوه فرزندپروری در بین افراد گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش‌آزمون را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج محاسبه شده، سطح

جدول ۸. نتایج تحلیل کوواریانس یک طرفه در متن مانکوا بر روی میانگین پیگیری نمرات شیوه‌های فرزندپروری با کنترل پیش‌آزمون

متغیر وابسته	مراحل	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری P	مجذور اتا	توان آماری
سبک آزادی مطلق	پیگیری	پیش‌آزمون	۸۶۲۰/۱	۲	۴۳۱۰/۰۶	۵۷۰/۶۴	۰/۰۰۰۱	۰/۹۰۷	۱
		گروه	۱۷۷/۶۳	۱	۱۷۷/۶۳	۲۳/۵۱	۰/۰۰۰۱	۰/۱۶۷	۰/۹۹۸
		خطا	۸۸۳/۷	۱۱۷	۷/۵۵۳				
سبک استبدادی	پیگیری	پیش‌آزمون	۱۴۰۰۰/۰۱	۲	۷۰۰۰	۶۵۴/۲۷	۰/۰۰۰۱	۰/۹۱۸	۱
		گروه	۲۷۳/۰۰۸	۱	۲۷۳/۰۰۸	۲۵/۵۱۷	۰/۰۰۰۱	۰/۱۷۹	۰/۹۹۹
		خطا	۱۲۵۱/۷۷	۱۱۷	۱۰/۶۹۹				
سبک اقتدار منطقی	پیگیری	پیش‌آزمون	۱۴۷۳۷/۳	۲	۷۳۶۸/۶	۹۲۱/۹	۰/۰۰۰۱	۰/۹۴۰	۱
		گروه	۱۵۴/۱	۱	۱۵۴/۱	۱۹/۲۸۵	۰/۰۰۰۱	۰/۱۴۲	۰/۹۹۲
		خطا	۹۳۵/۱۳	۱۱۷	۷/۹۹۳				

بنابراین با توجه به نتایج جدول ۷ و ۸ می‌توان نتیجه گرفت که آموزش بسته آموزشی با تأکید بر آموزه‌های برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) بر شیوه‌های فرزندپروری تأثیر دارد. در ادامه نتایج آزمون مقایسه زوجی LSD برای مقایسه میانگین‌های دو گروه کنترل و آزمایش در مراحل پیش‌آزمون و پیگیری آورده شده است که نشان‌دهنده وجود تفاوت معنادار بین میانگین شیوه‌های فرزند پروری در گروه‌های گواه و آزمایش در مراحل پس‌آزمون و پیگیری می‌باشد (جدول ۹):

نتایج به دست آمده در جدول ۸، سطح معناداری آزمون برای تفاوت نمره شیوه‌های فرزندپروری در دو گروه گواه و آزمایش در مرحله پیگیری کمتر از ۰/۰۵ شده است ($p < 0.05$). همچنین مقدار سطح معناداری آزمون برای مقایسه این متغیرها در دو گروه پیش‌آزمون و پس‌آزمون در مرحله پیگیری نیز کمتر از ۰/۰۵ شده است ($p < 0.05$). که در سطح ۹۵ درصد معنادار می‌باشد.

جدول ۹. نتایج آزمون مقایسه زوجی LSD برای مقایسه میانگین‌های دو گروه کنترل و آزمایش در مراحل پیش‌آزمون و پیگیری

متغیر	مرحله	گروه ۱	گروه ۲	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معناداری	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی
		حد پایین	حد بالا				
سبک آزادی مطلق	پس‌آزمون	-۲/۴۷	۰/۶۸	-۲/۴۷	۰/۶۸	۰/۰۰۱	-۳/۸۴ -۱/۰۹
	پیگیری	-۴/۴۰	۰/۵۸	-۴/۴۰	۰/۵۸	۰/۰۰۰۱	-۵/۵۷ -۳/۲۲
سبک استبدادی	پس‌آزمون	-۲/۵۰	۰/۸۵	-۲/۵۰	۰/۸۵	۰/۰۰۰۵	-۴/۲۰ -۰/۷۹
	پیگیری	-۵/۹۳	۰/۶۵	-۵/۹۳	۰/۶۵	۰/۰۰۰۱	-۷/۲۵ -۴/۶۱
سبک اقتدار منطقی	پس‌آزمون	۱/۶۷	۰/۶۴	۱/۶۷	۰/۶۴	۰/۰۱۳	۰/۳۷ ۲/۹۵
	پیگیری	۴/۶۷	۰/۵۰	۴/۶۷	۰/۵۰	۰/۰۰۰۱	۳/۶۴ ۵/۶۹

نتیجه‌گیری
 امروزه بروز ناهنجاری‌های رفتاری در کودکان و نوجوانان و پیامدهای ناگوار آن برای فرزندان، خانواده‌ها و اجتماع باعث شده است که مسئله تربیت کودک به‌عنوان یکی از پیچیده‌ترین و غامض‌ترین مسائل روزانه مطرح گردد. روش تربیت فرزندان از دیدگاه اسلام اهمیت و ارزش والایی دارد. روش فرزند پروری مبتنی بر اصولی که در آیات و روایات به آن‌ها اشاره شده است، می‌تواند پیامدهای مثبتی در پی داشته باشد. نظریه تربیت اسلامی، مجموعه‌ای هماهنگ و یکپارچه از اصول و قواعد تربیت است که از قرآن، روایات و سنت و سیره پیامبر اسلام (ص) و امامان معصوم (ع) گرفته شده است. در سبک‌های فرزندپروری مقتدرانه، سهل‌گیرانه و مستبدانه بیشتر بر نوع شخصیت پروری پدر و مادر و نگرش آن‌ها تأکید می‌شود؛ در حالی که در شیوه فرزند پروری از دیدگاه اسلام، از یک سو فطرت خود فرزند مدنظر قرار می‌گیرد و پدر و مادر

موظف‌اند برنامه‌ریزی تربیتی خود را بر اساس آن انجام داده خواسته‌های شخصی خود را در این زمینه به کار نگیرند. از سوی دیگر پدر و مادر موظف‌اند از احکام، دستورها و راهنمایی‌های هدایتی و تربیتی پیامبر اسلام (ص) و امامان معصوم (ع) استفاده نمایند که بر اساس آموزه‌های الهی مطرح کرده‌اند (۳۸). در روش تربیتی اسلامی از آنجاکه پدر و مادر به حقیقت وجودی انسان آگاه هستند و انسان را مستعد رسیدن به همه کمالات می‌دانند، در نتیجه هدف از تربیت فرزندان را رسیدن به کرامت و قرب الهی و متخلق شدن به صفات خداوند سبحان می‌دانند.

در این پژوهش بسته آموزشی شیوه‌های فرزندپروری برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) در جهت اصلاح و بهبود کیفیت شیوه‌های فرزندپروری تدوین و تأثیر آن بر شیوه فرزندپروری زوجین شهر ملائانی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های فرضیه اول و دوم پژوهش نشان داد که آموزش بسته آموزشی با تأکید بر آموزه‌های

رفتار مستبدانه نسبت به فرزندان خود خودداری نموده و با آن‌ها با محبت رفتار و از ایده‌ها و نظرات فرزندان استقبال و با آغوشی باز پذیرای آنان خواهند بود. لذا نمره سبک استبدادی در گروه آزمایش کاهش معناداری داشته است.

در نهایت نتایج پژوهش نشان داد که نمره سبک‌های فرزندپروری اقتدار منطقی والدینی که در پژوهش شرکت کرده و آموزه‌های امام سجاد (ع) را الگو قرار داده‌اند افزایش محسوسی نسبت به گروهی که آموزش را دریافت نکردند دارد. به عبارت دیگر آموزش مبتنی بر آموزه‌های فرزندپروری امام سجاد (ع) توانسته است به کار بردن سبک اقتدار منطقی را در والدین ارتقاء دهد. آموزه‌های امام سجاد بر پایه ارتباط صحیح بین والدین فرزندان، احترام به عقاید فرزندان، استفاده و توجه به نظرات آن‌ها در وضع قوانین و تصمیم‌ها در منزل، ایجاد توازن در محبت و تنبیه و رفتارهای محبت‌آمیز و همچنین عدم تحقیر فرزندان استوار می‌باشد بنابراین می‌توان به روشنی یافت که آموزش بسته آموزشی موجب بالا رفتن نمره سبک اقتدار منطقی شده است.

با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌های پژوهش، آموزش بسته آموزشی با تأکید بر آموزه‌های برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) بر شیوه‌های فرزندپروری تأثیر دارد. لذا در این خصوص پیشنهادها ذیل مطرح می‌گردد:

- با اصلاح و تقویت نگرش مذهبی در کنار سایر تکنیک‌های درمانی می‌توان از رویکردهای دینی برای کمک به تربیت و پرورش فرزندان و همچنین افزایش کیفیت فرزندپروری آن‌ها استفاده کرد.
- پیشنهاد می‌شود آموزش‌های فرزندپروری بر اساس آموزه‌های امام سجاد (ع) در رسانه‌های ملی به مردم ارائه گردد.
- جلسات و کارگاه‌های آموزشی از طرف مهدکودک‌ها، پیش‌دبستانی‌ها و... در مورد فرزندپروری و افزایش آگاهی و مهارت‌های لازم جهت تربیت فرزندان بر اساس آموزه‌های دینی ارائه گردد.
- آموزش مهارت‌های فرزندپروری مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و بالأخص آموزه‌های امام سجاد (ع) در کلینیک‌ها و مراکز مشاوره و نیز مراکز فرهنگی - مذهبی جهت آموزش به زوجین استفاده شود.
- بر اساس یافته‌های این پژوهش و تأثیری که آموزه‌های دینی و بالأخص آموزه‌های رفتاری و کرداری امام سجاد (ع) در شیوه‌های فرزندپروری دارد و نیز با توجه به هویت دینی مردم کشور ما، می‌توان با یادآوری آیات قرآن و احادیث پیامبر (ص) و ائمه (ع) که سرشار از توصیه‌های کارآمد و متناسب با عصر حاضر، درباره اساسی‌ترین مسائل خانواده است مجموعه‌ای کامل به خانواده‌ها عرضه کرد تا پاسخگوی همه نیازهای فردی، اجتماعی، روانی و عاطفی، جسمانی و معنوی آن‌ها باشد و به بهبود کیفیت فرزند پروری منجر گردد.

برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) بر شیوه فرزندپروری سبک آزادی مطلق و سبک استبدادی تأثیر معکوس دارد. همچنین یافته‌های فرضیه سوم پژوهش نیز نشان داد که آموزش بسته آموزشی با تأکید بر آموزه‌های برگرفته از آموزه‌های امام سجاد (ع) بر شیوه فرزندپروری سبک اقتدار منطقی تأثیر مستقیم و مثبت معناداری دارد.

نتایج این پژوهش با یافته‌های مطالعات عابدی و همکاران (۱۳۹۸)، طاهری‌نیا و همکاران (۱۳۹۴)، گویرا و همکاران (۲۰۱۹) و پژوهش لاستر و همکاران (۲۰۱۷) همخوانی دارد.

در تبیین یافته‌های می‌توان گفت در روش فرزند پروری سبک آزادی مطلق، پدر و مادر معتقدند که کودک باید آزاد باشد که هر کاری دوست دارد انجام دهد. چنین پدر و مادری بدون اعمال کنترل بر فرزندان، آن‌ها را غرق در محبت خود می‌کنند. این والدین با تنبیه کودک مخالف هستند و اگر فرزندان کار اشتباهی انجام دهد، او رو تنبیه نمی‌کنند. در صورتی که تشویق و تنبیه روش‌هایی بسیار مهم و مؤثر هستند که باعث می‌شوند کودک و نوجوان متوجه شود چه کاری درست و چه کاری نادرست است. کودکانی با والدین آسان‌گیر هر کاری دوست دارند انجام می‌دهند و هدف و قانون مشخصی رو دنبال نمی‌کنند. والدین در این روش رفتارهای ناسازگار و ناهماهنگ نشان می‌دهند؛ اما آموزه‌های دینی چنین رفتاری را نادرست دانسته و در مراجعه به آموزه‌های امام سجاد (ع) به رفتار صحیح با فرزندان، برقراری نظم و ایجاد قوانین در خانواده، گزینش رفتار تنبیهی و تشویقی متناسب با عملکرد فرزند، گوش دادن به فرزند و گذراندن اوقات با او و روبه‌رو خواهیم شد. لذا زوجینی که در دوره‌های آموزشی شرکت نموده‌اند نمره پایین‌تری در سبک فرزند پروری آزادی مطلق در مراحل پس‌آزمون و پیگیری ثبت نموده‌اند.

همچنین والدینی که روش استبدادی دارند، بسیار پرتوقع هستند و چون فرزندان تمایلی به اطاعت از آن‌ها ندارند، نسبت به آن‌ها بی‌علاقگی نشان می‌دهند و حتی آن‌ها را طرد می‌کنند. این‌گونه والدین انتظار دارند فرزندان بدون پرسش درباره صحت و سقم آنچه می‌گویند، حرف آن‌ها را قبول کنند و هرگاه نظر آن‌ها را قبول کنند و هرگاه نظر آن‌ها را بدون چون‌وچرا نپذیرند، به‌زور و تنبیه متوسل می‌شوند. واضح است، در شیوه استبدادی که بر اساس خواسته‌های دلخواه والدین شکل می‌گیرد، ابراز وجود و استقلال فرزندان سرکوب می‌شود. فرزندان در چنین خانواده‌هایی، احساس امنیت نمی‌کنند، کورکورانه از دستورات فرد مستبد اطاعت می‌کنند، اغلب دچار هیجان و اضطراب هستند، در مقابل دیگران حالتی دشمنانه به خود می‌گیرند. به بچه‌های هم‌سن یا کوچک‌تر از خود آزار می‌رسانند، متعصبند و نسبت به بزرگ‌سالان معمولاً بدبین هستند و از قبول مسؤلیت خودداری می‌کنند. حال با مراجعه به رفتار و سیره و آموزه‌های امام سجاد (ع) به روشنی مشخص است که ایشان چنین رفتاری را کاملاً ناپسند دانسته و این اعمال را نفی می‌نمایند بنابراین زوجینی که در کلاس‌های آموزشی شرکت کرده و به آموزه‌های امام سجاد (ع) توجه نموده، به‌طور قطع از هرگونه

References

1. Niksirt F, Khademi Ashkazari M, Hashemi Z. Investigating the Relationship between Parents' Parenting Styles and Motivation for Academic Achievement in Female Students. *New Educational Thoughts*, 2017; 12 (4): 25-42.
2. Yarmohammadian A, Ghaderi Z, Chavoshifar N. The effectiveness of parenting skills training on children's behavioral problems. *Psychological methods and models*, 2011; 2 (6): 17-32.
3. Shafipour Z, SHEikhi A, Mirzaei M, Kazemnejad A. Parenting styles and Its relation with children behavioral problems. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*, 2015; f25 (76): 49-56.
4. Sharma M, Joshi HL. Family environment, mental health and academic performance of adolescents. *International Journal of Current Research and Academic*, 2015; 3: 252-63.
5. Qasemzadeh S, Afrooz G, Behpajoo A, Shokouhi Yekta M. The effectiveness of psychotherapy based on enriching family relationships on parenting skills of mothers and clinical signs of children with behavioral disorders. *Psychological Studies*, 2018; 13 (1).
6. Achtergarde S, Postert Ch, Wessing I, Romer G, Müller JM. Parenting and child mental health: influences of parent personality, child temperament, and their interaction. *The Family Journal*, 2014; 23 (2): 167-79.
7. Chen M, Chan KL. Effects of parenting programs on child maltreatment prevention: A meta-analysis. *Trauma, Violence, and Abuse*, 2016; 17 (1): 88-104.
8. Bartholomeu D, Montiel JM, Fiamenghi GA, Machado AA. Predictive power of parenting styles on children's social skills: A Brazilian sample, *www. Sagepub.Com*. 2016.
9. Doinita NE, Maria ND. *International Conference Education And Psychology Challenges - Teachers For The Knowledge Society - 3rd Edition, Epc-Tks 2015, Attachment and Parenting Styles*, 2015; 23: 199-204.
10. Viswanath S, Asokan S, Geethapriya PR. Parenting Styles and their Influence on Child's Dental Behavior and Caries Status: An Analytical Cross-Sectional Study. *Journal of Clinical Pediatric Dentistry*, 2020; 44 (1): 8-14.
11. Marcone R, Affuso G, Borrone A. Parenting styles and children's internalizing-externalizing behavior: The mediating role of behavioral regulation. *Current Psychology*, 2020; 39: 13-24.
12. Konok V, Bunford N, Miklósi Á. Associations between child mobile use and digital parenting style in Hungarian families. *Journal of Children and Media*, 2020; 14 (1): 91-109.
13. Barati H, Rezaei F, Karimzadeh H. Predicting smoking tendency based on variables of parenting styles and lifestyle in male students of Islamic Azad University of Khomeini Shahr. *Knowledge and Research in Applied Psychology*, 2015; 19 (1): 81-90.
14. Rose J, Roman N, Mwaba K, Ismail K. The relationship between parenting & internalizing behaviors of children: A systematic review. *Journal of Early Child Developmental & Care*, 2017; 187(8): 1-19.
15. Zarei E. Relationship between parent child-rearing practices and High Risk Behavior on Basis of Cloninger's Scale. *Journal of Shaheed Sadoughi University of Medical Sciences*, 2010; 18(3): 220-4.
16. Yousefi N, Chahardoli D, Pashaabadi S. Study and comparison of shy and normal students in terms of parenting styles, attachment styles and early maladaptive schemas. *Bimonthly Quarterly of Applied Counseling*, 2019; 9 (2): 45 -66.
17. Masud H, Ahmad MS, Cho KW, Fakhr Z. Parenting Styles and Aggression Among Young Adolescents: A Systematic Review of Literature. *Community Mental Health Journal*, 2019; 55: 1015-30.

18. Shabani Z, Moayedi M. The relationship between parents' parenting styles and depression in female high school students. 2017.
19. Nazarpuri S, Wali Purdeh V, Behzadi S. The relationship between mothers' parenting styles with motor motivation and the development of basic motor skills in children 9 to 11 months. *Sports Psychology Studies*, 2018; 7 (25): 161-74.
20. Nikzad S, Minaei A, Hassani F. Psychometric Properties of Parenting Methods Questionnaire Questions Based on Question-Answer Theory. *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 2017; 7 (18): 7-27.
21. Ueda MM, Ding Y, Blumberg F, Zhang C. Maternal Parenting Style in Relation to Parenting Stress and Behavioral Outcomes in Japanese Children with and without Autism. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 2020; 1-24.
22. Ehsani M, Sajedi A. A Comparative Study of Behavioral Factors of Spiritual Education of Children in the Family from the Perspective of Islam and Behaviorism. *Knowledge*, 2013; 22 (194): 71-85.
23. Rabbani Esfahani H. A Comparative Study of the Fundamentals of Upbringing and Parenting from the Perspective of Psychology and Islam. *Quarterly Journal of Ethics*, 2015; 17: 111-37.
24. Abedi A, Azimifar Sh, Jazayeri Rezvan S, Fatehizadeh M. Evaluation of the effectiveness of parenting education based on acceptance and commitment on parental self-efficacy of mothers of children with externalized behavioral problems. *Family Studies*, 2019; 14 (3): 443-57.
25. Aslani Kh, Varasteh M, Aman Elahi A. The effectiveness of positive parenting program training on the quality of parent-child interaction. *Culture of counseling and psychotherapy*, 2016; 7 (28): 183-201.
26. Guevara J, Cardini A, Urban M. Early Childhood Development Education and Care. *The Future is What We Build Today*, 2010; 47(4): 508-26.
27. Luster T. Factors related to parenting practices in Taiwan. *Early Child Educ J*. 2017; 172(5): 413–30.
28. Naderi E, Saif Naraghi M. *Research Methods in Humanities*. Tehran: Pader Publications. 2007.
29. Hemmat Banari A. Education from the perspective of Imam Sajjad (AS). *Farhang Kowsar*, 1998; 18: 12-17.
30. Akbari Q, Ab Yari M. The cycle of child rights under the responsibility of parents with the focus on the treatise on the rights of Imam Sajjad (AS), Second International Conference on Socio-Cultural Studies and Religious Research, Rasht, Imam Sadegh (AS) University Sisters Campus, 2017; 1-26.
31. Mohammadi Mazrae Shahi M, Motavizadeh Naeini H. Mutual rights of parents and children from the perspective of Imam Sajjad (AS) based on two prayers 25 and 26 Sahifa Sajjadih, Imam Sajjad (AS) lifestyle conference, Yazd, Islamic Azad University, Yazd Branch, 2013; -10.
32. Rezaei Sufi M. A Comparative Comparison of Western and Islamic Parenting Styles Based on the Hadith of the Holy Prophet (PBUH) in Raising Children. *Research in Islamic Education*, 2018; 26 (39): 53-73.
33. Karmian V, Akbar Khani H. Educational model based on the biography of Imam Sajjad (AS), Conference on Psychology and Behavioral Sciences, 2018; 1-20.
34. Salimi A, Fattahizadeh F, Etratdoost M. The model of training Islamic ethics from the perspective of Imam Sajjad (AS) based on the analysis of the thematic content of the prayer of Makarem al-Akhlaq. *Revelation ethics*, 2018; 6 (2): 69-93.
35. Zakavi A, Hosseini Karnami S. A Review of Child Rights over Parents Based on the Law of Imam Sajjad (AS),

Conference on Islamic Teachings. Contemporary Man and the Family System, Sari. 2016.

36. Izadi R. Organizational Behavior with an Islamic Approach, The Second International Conference on New Research in Management. Economics and Accounting, Kuala Lumpur-Malaysia, Leading Karin Institute, 2015; 1-21.

37. Delavaripour Parizi M, Safouraei Parizi M. Methods of raising children. Islamic Journal of Women and Family, 2017; 7: 15-39.

38. Parcham A, Fatehizadeh M, Yari H. Comparison of parenting styles with the disciple with responsible parenting styles in Islam. Journal of Research in Islamic Education, 2012. 20(14).